

# "תורתך שעשועי"

**יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה**

**ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.**

**הקדשה: הלימוד והגיליונות של חודש כסלו תשפ"ב מוקדשים להללחת ר' אליהו בן יהודית נ"י.**

**"ונראה מה יהיו חלומותיו" (בראשית ל"ז, י"ח - כ"ה)**

**פסוקים י"ח, י"ט, כ"ו - "ויתנכלו אתו להמיתו... לכו ונהרגו... מה בצע כי נהרג" -** בתחילה מתנכלים להמיתו, אח"כ שמעון ולוי מציעים להורגו, ולבסוף יהודה אומר שלא ירוויחו כלום מזה שיהרגו אותו. **ויש לברר**, מה ההבדל בין להמית לבין להרוג?  
**רעיון א' - ואולי, יש לומר - ש'להמית' מבטא את התוצאה הסופית של הפעולה, שגרמה לאדם מיתה. ואילו - 'להרוג' מבטא את הפעולה עצמה שגורמת למיתה. ובמס' 'גיטין' (כ"ח ע"ב) שואלת הגמ' : "מאי מת ומאי נהרג", ומסביר 'רש"י' מעין מה שהסברנו: "איש פלוני מת. בבית דין מיתת עצמו, כגון מי שלקה ושנה בב"ד כוונתו אותו לכיפה. נהרג. א' מארבע מיתות".**

**ונסביר**, שבתחילה התנכלו להמיתו, כלומר חשבו כיצד להביא למותו, מבלי שהם יצטרכו לבצע את פעולת ההריגה. ואח"כ הם אומרים איש אל אחיו, שלפי חז"ל הם היו שמעון ולוי, שהם עצמם יבצעו את פעולת ההריגה, ולכן יהודה מתייחס אח"כ לפעולת ההריגה ואומר להם, שלא כדאי שהם יבצעו את פעולת ההריגה.

**"ויתנכלו אתו להמיתו" - המילה - 'אתו' לא מובנת, ולכאורה אף מיותרת. כי אם היו כתובים המילים בסדר הפוך - 'ויתנכלו להמית אתו' היה לזה מובן. בפירוש 'רש"י' רואים את ההתלבטות שלו : "אתו - כמו אתו, עמו, כלומר אליו". את - 'אתו' בחולם הוא מבין כמו - 'אתו' בחיריק, ומילה זו מפרש במובן של - 'עמו', ומילה זו מפרש במובן של - 'אליו'. ומשמעות המילה - 'ויתנכלו' לפי 'רש"י' : "ויתנכלו - נתמלאו נכלים וערמומיות", שחשבו לעשות את פעולת ההריגה לא כפעולה רגילה, אלא כפעולה שיש בה נוכחות.**

**רעיון ב' - ומדוע כתוב בצורה הלא מובנת - 'ויתנכלו אתו להמיתו'? ועוד, אילו נכלים וערמומיות הם נתמלאו. ואולי נשתמש בחלק מפירושו שאומר - 'ויתנכלו אתו' במובן של - אתו, כלומר - עמו, ונסביר את המשפט - 'ויתנכלו אתו להמיתו' - 'ויתנכלו עמו להמיתו', שהתכוונו לעשות מעשה נוכחות, שלא יעשו לבדם את פעולת ההריגה, אלא יחד - 'עמו', שיגרמו לו לעשות פעולה, שתביא עליו את המוות, וכגון, שיכסו בור בענפים, ויכוונו אותו לבוא בדרך ההיא, שיפול מעצמו לבור וימות.**

**פסוק י"ט - "ויאמרו איש אל אחיו... לכו ונהרגו" - בפסוק י"ח נאמר - 'ויתנכלו אתו להמיתו', ומיד בפסוק י"ט - 'ויאמרו איש אל אחיו... לכו ונהרגו'. האם מדובר כאן על אותו אירוע? בפסוק י"ח נאמר בצורה כללית - 'ויראו אתו', 'ויתנכלו אתו', אך בפסוק י"ט בצורה פרטית - 'ויאמרו איש אל אחיו'. ואם זה אותו אירוע, אז פסוק י"ח מיותר.**

**רעיון ג' - ונראה לומר, שאכן הפסוקים מתארים כאן שתי התרחשויות. בתחילה חלק מהאחים רצו להמיתו, אך לא בצורה ישירה, וכפי שפירשנו לעיל, וזה מה שמתאר לנו פסוק י"ח. ואולי לא מצאו את הדרך ילכו בה, לכן, לאחר מכן אומרים איש אל אחיו, שלפי חז"ל הם שמעון ולוי, שהם מוכנים להרוג אותו בצורה ישירה, ולכן אומרים - 'ונהרגו', בצורה ישירה, וזה מה שמתואר בפסוק י"ט.**

**"ונהרגו... ונראה מה יהיו חלומותיו" - וקשה, אדרבא, אם רוצים לראות מה יהיו חלומותיו, צריך להשאירו בחיים! ולכן, 'רש"י' אומר שלא יתכן שהאחים אמרו זאת, ומביא מהמדרש שרוח הקודש אמרה זאת.**

**רעיון ד' - ואולי, אפשר בדרך חדשנית לפרש, שהאחים אמרו זאת, וכפי שמשמע מפשט הפסוק. וכקדמה, יש לשאול, מה חשבו האחים לגבי חלומות יוסף. שהרי, אם האמינו שזה חלום אלוהי, אז כיצד מעלים בדעתם להרוג אותו. ואם חשבו, שהחלום נובע מהרהורי לבו, אז אין בו כדי קביעת העתיד, ולא מובן מדוע רצו להורגו על כך, האם יש עליו משפט מוות. יש מפרשים שהאחים דנו אותו למיתה היות והוציא עליהם דיבה. אך לכאורה בפסוק אין רמז לכך, ואדרבא כתוב : "ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. ועתה לכו ונהרגו", ומשמע, שרצו להורגו בגלל החלומות, ולא בגלל הוצאת הדיבה.**

**ואולי, יש לומר, בדרך שיהיה בה מידת מה של סנגוריה על האחים, שהם לא תכננו באמת להרוג אותו בפועל, אלא רצו רק לברר, האם אלו חלומות אלוהיים אמיתיים, או בגדר חלומות שווא ידברו. וחשבו שיוכלו לבדוק, ע"י שיעשו פעולה שאמנם יש בה סכנה מסוימת שיכולה להביא למותו. אם יינצל, סימן שחלומותיו אמת ומשמים ניצל. ואם ימות, זו תהיה הוכחה משמים, ששווא היו חלומותיו, ולפי זה מובן מה שאמרו : "ונראה מה יהיו חלומותיו". ולפי זה נסביר את השתלשלות האירועים :**

**"ויראו אותו מרחק.. ויתנכלו אתו להמיתו" - הם לא תכננו להמית אותו בפועל, כי אז היה כתוב - 'ויתנכלו להמית אתו', אלא - 'ויתנכלו אתו' כלומר, תכננו פעולת נוכחות, והמטרה - 'להמיתו' כלומר, לבדוק האם היא תגרום למותו. ומכיוון שקיים החשש שמא ימות בגלל הפעולה שלהם, לכן תכננו שזה יהיה - 'איתו', כלומר, שהפעולה לא תתייחס רק אליהם אלא בשיתוף עמו.**

**"ועתה לכו ונהרגו ונשליכהו באחד הברות" - נראה שהאחים לא מצאו דרך הולמת שיוסף יהיה שותף בה, ואז שמעון ולוי אמרו, שהם מוותרים על שיתוף הפעולה עם יוסף, ויעשו את הפעולה לבדם. אך יש להדגיש, שגם הם לא התכוונו להרוג אותו בידיהם, אלא רק לבדוק אם יהרג ע"י שישליכוהו באחד הברות. כי אם רצו להורגו ממש בידיהם, לשם איזה צורך הם מציעים - 'ונשליכהו באחד הברות'. וכיצד יוכלו לומר - 'חיה רעה אכלתהו', הרי זה שמצאו את הכתונת מוכתמת בדם, אין בזה כל הוכחה שחיה רעה אכלתהו, אולי רק נפצע במאבק עם חיה רעה, או שנפגע בדרך הילוכו, והכתונת הוכתמה בדם והשאירה בדרך. אלא, הם רצו לבדוק אם הוא יהרג אם ישליכו אותו לאחד הברות. ואם הוא ינצל זה יהיה סימן שחלומותיו אמת. אך אם הוא ימות מההשלכה לבור, הם יטענו שלא הם הרגו אותו, אלא נהרג ע"י חיה רעה.**

**פסוק כ"א - "וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש" - ראובן שומע את תוכניתם של שמעון ולוי, וחושש שלהשליך אותו לאחד הברות, יש בזה סכנה גדולה מדי, ויש להגדירה כהכאת נפש, ולכן הוא מתנגד לתוכניתם.**

**פסוק כ"ב - "ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל אבינו"** - ראובן מדבר פעמיים, בפסוק כ"א - **"ויאמר** לא נכנו נפשי, ובפסוק כ"ב - **"ויאמר אליהם"**, ונראה שבין שתי האמירות היה לו ויכוח עם שמעון ולוי שדבקו בתוכניתם, ואז ראובן מדבר שנית, והולך קצת לקראתם, ואומר שהוא מסכים שישליכו אותו לבור, אך לא לאחד הבורות כפי שהם אמרו, אלא - **"אל הבור הזה אשר במדבר"**, בור מסוים דווקא שידע שאין חשש שימות שם.

**פסוק כ"ד - "ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים"**

נראה ששמעון ולוי לא הסכימו עם ראובן, כי חשבו שזה לא ניסיון מספק, ובהיות שראובן עזב את המקום, השליכו אותו - **"הבורה"** לבור שהם תכננו מלכתחילה. והתורה מציינת שהבור ריק ואין בו מים, וחז"ל דורשים שמים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, אך לפי דרכנו שאנו מחפשים קצת לסנגר על שבטי י-ה שלא יעשו בידם עוול כל כך גדול, אולי נוכל לומר שהתורה, באה לומר שהם ויידאו מקודם שאין בו מים, בכדי שלא יטבע במים, וממילא יצא שהרגוהו בדיהם, ולא יהי בזה סימן למהות חלומותיו.

**פסוק כ"ה - "וישבו לאכל לחם"**

**לא מובן**, זה עתה השליכו את אחיהם לבור מלא נחשים ועקרבים, ולא שעו לתחנוניו, ומיד יושבים לסעודה! ומובא **"במדרש רבה"** (בראשית פרשה פד פסקה יז) : **"וישבו לאכל לחם א"ר אחוה בר זעירא עבירתן של שבטים - זכורה היא לעולם תקוה היא לעולם. וישבו לאכול לחם - מאכיל לחם לכל באי העולם"**. כלומר, שבישיבה זו, שהחליטו למוכרו לישמעאלים בזה זיכו את כל העולם בלחם.

**רעיון ה' - אולי**, אפשר גם להוסיף על **דרך הרמז** שהמילה - **"וישבו"** מורכבת משתי מילים - **"ויש בו"**, כלומר, בהמשך למגמה שלנו למצוא סנגוריה על השבטים הקדושים, נסביר שהפסוק בה לומר שהבור היה ריק ולא היה בו מים, אך - **"ויש בו לחם לאכול"**, בכדי שיוסף לא ימות מרעב. ומדוע, זה כתוב רק ברמז, ומדוע זה מובא בתחילת פסוק כ"ה ולא בסוף פסוק כ"ד לאחר שנאמר שהבור ריק אין בו מים? **ואולי**, אחד מן השבטים העלים את מעשהו והשליך אל תוך הבור לחם, בכדי שיהיה ליוסף מה לאכול, ולכן התורה גם העלימה את מעשהו, שלא ידעו בכך שמעון ולוי.

ומי זה אותו אחד שנדבו לבו, למעשה חשוב זה? יש לשער שזה היה אחד מבני השפחות, שהיה לו קשר טוב אתם כנאמר בתחילת הפרשה - **"והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אבינו"** (בראשית ל"ז, ב). **ואולי**, אותו אחד היה **"אשר"** בנה של זלפה, שעליו אומר יעקב בברכתו : **"מאשר שמנה לחמו, והוא יתן מעדני מלך"** (בראשית מ"ט, כ). **ואולי**, זה רמז שיוסף קיבל בבור לחם מאשר, ובזכות שיוסף ניצל מהבור זכה להיות מלך, ולכן יעקב מברך את אשר שתמיד תהיה שמנה לחמו, ויזכה להאכיל מלכים.

**ואולי**, ניתן לקשור זאת גם לברכת משה רבינו, שמברך את **"אשר"** ואומר : **"ולאשר אמר ברוך מבנים אשר, יהי רצוי אֲחִינוּ וטובל בשמן רגליו"** (דברים ל"ג, כ"ד). והפרשנים מתלבטים במשמעות הברכה - **"ברוך מבני אשר"** וכן במשמעות של - **"יהי רצוי אֲחִינוּ"**.

ולפי ההשערה שהעלינו כאן, ניתן להסביר, שברוך מבנים אשר, בגלל שהוא מכל שאר הבנים חשב על כך, והשליך ליוסף לחם לתוך הבור. ולמרות שזו היתה בעצם פעולה נגד רצון האחים, אך לאחר השתלשלות העניינים הפך בעקבות פעולתו זו להיות **"רצוי אֲחִינוּ"**.

**פסוקים כ"ו - כ"ז - "ויאמר יהודה אל אחיו, מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו. לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו**

**אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא, וישמענו אחינו"**

**רעיון ו'** - מה היתה טענת יהודה, וכיצד הוא הצליח יותר מראובן. יהודה טען לאחיו, שאם הם רק רוצים לברר את מהות חלומותיו, אז לא ירוויחו כלום מפעולה שיש בה חשש של הריגה. הרי אפשר לעשות זאת גם על ידי שימכרו אותו לישמעאלים, שאז החשש שהוא ינהרג כמעט ולא קיים, מאשר שיוזקו אותו לבור. וגם כך יוכלו לברר, את מהות חלומותיו, כי אם מוכרים אותו לעבד, אז בדרך רגילה אין שום סיכוי שיהפך להיות מלך, ואם כן יהפוך להיות מלך, נגד כל האפשרויות, הרי יהיה ברור להם שחלומותיו היו חלומות נבואיים משמים.

ויהודה הצליח במקום שראובן נכשל, וניתן להעלות כמה הסברים : א. שמעון ולוי החליטו לעשות פעולה שיש בה חשש גדול של הריגה ולהשליך אותו לאחד הבורות. וראובן פונה אליהם לפני שביצעו את הדבר, והיות והם היו בעלי רצון חזק לממש את תוכניתם, לכן בכלל לא הקשיבו להצעתו של ראובן. לעומתם, יהודה פנה אליהם לאחר שכבר השליכו אותו לבור כפי רצונם, ואז הגיעו במידת מה על סיפוקם, והיה יותר קל לשכנע אותם, לשנות את תוכניתם. ב. אצל ראובן נאמר - **"ויאמר אליהם"** ומהקשר הפסוקים משמע שהוא פנה רק אל שמעון ולוי, ולכן לא הצליח לשכנעם, אך אצל יהודה נאמר - **"ויאמר יהודה אל אחיו"** ומשמע שפנה אל כל האחים, וכך הוא קיבל יותר גיבוי להצעתו, כי שמעון ולוי היו כאן במיעוט. ג. בפסקאות דלעיל גם מובא ההבדל שראובן פנה - **"אליהם"**, ואילו יהודה פנה אל - **"אחיו"**, כלומר שהגישה שלו היתה קרובה יותר ומתוך **אחוה**, ולכן גם מודגש - **"וישמעו אחיו"**, כי פנה אליהם בקרבה של **אחים**. ד. יהודה פונה אל אחיו בעקבות שהם רואים אורחת ישמעאלים שיורדת למצרים, והוא ניצל את ההזדמנות הזו להציע להם למכור אותו לישמעאלים.

**ונראה**, שאם היה מציע להם הצעה כזו, מבלי שיראו אורחת ישמעאלים, אלא שיצטרכו לחכות עד שתגיע, אם בכלל, אולי לא היו מתלהבים מהרעיון. וזה נקרא **"ניצול הזדמנויות"**, ויהודה ידע לנצל את ההזדמנות הזו, ובו בזמן להציע להם למכור את יוסף, ומבחינה פסיכולוגית, כאשר הם רואים את הישמעאלים, היה להם יותר קל לקבל את דבריו. ה. **וניתן לומר** הסבר נוסף, שהצעתו של יהודה היתה לאחר שהם אכלו, ולאחר שאדם אוכל ליבו יותר מתיישב עליו. ואולי לכן, הפסוק מצרף את ענין האכילה בפסוק כ"ב לכך שראו אורחת ישמעאלים, לומר שלכן נטו לקבל את הצעת יהודה.

**לעילוי נשמות - הגיליונות של כל השנה כולה וכן הלימוד של כל השנה כולה מוקדשים לע"נ אחד מחשובי לומדי הכולל 'תורתך שעשועי' - ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל שנלב"ע.**

**לע"נ ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל מלומדי הכולל 'תורתך שעשועי' שנלב"ע. ולע"נ ר' אדמונד רפאל בן ז'היה.**

**הַשְׁעוּרִים מִתְקִימִים בְּצֵית הַכִּנְסָת חֲנִיכֵי הַיְשִׁיבּוֹת – רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה**

**שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.**

**ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)**

**לפרטים נא לפנות בטלפון – 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,**

**נא לפנות לכחובת – [Ingber@bezeqint.net](mailto:Ingber@bezeqint.net)**